

‘નિયમસાર’ ૧૭૦ કળશ.

જયતિ સહજતેજઃપ્રાસ્તરાગાન્ધકારો
મનસિ મુનિવરાણાં ગોચરઃ શુદ્ધશુદ્ધઃ ।
વિષયસુખરતાનાં દુર્લભઃ સર્વદાયં
પરમસુખસમુદ્રઃ શુદ્ધબોધોઽસ્તનિદ્રઃ ॥૧૭૦॥

આલોચનાનો (અધિકાર) છે. આત્માને આ રીતે આલોચવો એટલે જોવો એટલે માનવો એટલે અનુભવવો. કઈ રીતે?

શ્લોકાર્થ :- ‘જેણે સહજ તેજથી...’ જેના સહજ સ્વરૂપના ‘તેજથી રાગરૂપી અંધકારનો નાશ કર્યો છે,...’ એટલે કે એમાં રાગ છે નહિ. વસ્તુસ્વરૂપ છે, વીતરાગસ્વરૂપ છે. આત્મા અનાદિ વીતરાગસ્વરૂપ જ છે. એના આશ્રયે રાગરૂપી અંધકારનો નાશ થાય છે. તો તેના તેજથી નાશ થયો એમ કહેવામાં આવે છે. દ્રવ્ય એ કાંઈ પર્યાયને કરતું નથી. દ્રવ્ય તો ધ્રુવ શુદ્ધ આનંદઘન નિત્યાનંદ પ્રભુ, જેમાં હલન-ચલન અને પર્યાય પણ નથી. એ રાગરૂપી અંધકારને જેના તેજ એટલે જેના તેજની દષ્ટિ કરતાં રાગનો નાશ થાય છે તો એ પોતે રાગનો નાશ કરે છે એમ કહેવામાં આવે છે.

‘જે મુનિવરોના મનમાં વસે છે,...’ આહાહા...! જે મુનિવરોના હૃદયમાં-જ્ઞાનમાં વસે છે. એ આત્મા જ્ઞાનમાં, જ્ઞાનની પર્યાયમાં વસે છે. એની પર્યાયમાં રાગ કે વ્યવહાર (એ) મુનિવરોના જ્ઞાનમાં વસ્તુ નથી. આહાહા...! મનમાં એટલે જે મુનિવરના જ્ઞાનમાં વસે છે. ‘જે શુદ્ધ-શુદ્ધ છે,...’ વસ્તુએ શુદ્ધ છે, ગુણે શુદ્ધ છે, દ્રવ્યે શુદ્ધ છે અને ગુણે શુદ્ધ છે. ભાવ-સ્વભાવે શુદ્ધ છે અને સ્વભાવવાન તે શુદ્ધ છે અને સ્વભાવથી પણ શુદ્ધ છે. ‘જે વિષયસુખમાં રત જીવોને...’ આહાહા...! જેને પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયો તરફના વલણમાં, ઝુકાવમાં રસ છે તે ‘જીવોને સર્વદા દુર્લભ છે,...’ જેનું ખેંચાણ પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયો તરફ જાય છે એને એ ચીજ દુર્લભ છે. કારણ કે એના લક્ષે કે આશ્રયે તે પ્રાપ્ત થતો નથી. ‘વિષયસુખમાં રત જીવોને...’ અતીન્દ્રિય આનંદ સુખરૂપી પ્રભુ! વિષય એટલે પાંચ ઇન્દ્રિય તરફના વલણમાં સુખબુદ્ધિવાળા જીવને અત્યંત દુર્લભ છે. (સર્વદા) દુર્લભ છે. ‘સર્વદા દુર્લભ છે,...’ આહાહા...!

‘જે પરમ સુખનો સમુદ્ર છે,...’ પરમ અતીન્દ્રિય આનંદ, એનો તો એ દરિયો છે. અપાર બેહદ અપરિમિત સુખસમુદ્રથી ભરેલો છે. આહાહા...! બીજે બધેથી સુખબુદ્ધિ ઉઠાવી અને જ્યાં સુખ છે ત્યાં બુદ્ધિને લગાડવી એ મહાદુર્લભ છે. ‘જે પરમ સુખનો સમુદ્ર છે, જે શુદ્ધ જ્ઞાન છે...’ સુખ છે અને જ્ઞાન છે. બધે બેની મુખ્યતા વર્ણવે છે ને? ‘જે શુદ્ધ જ્ઞાન છે...’ શુદ્ધ જ્ઞાન શબ્દે, જેમાં રાગ તો નથી પણ પર્યાય નથી એવો શુદ્ધ જ્ઞાનપિંડ પ્રભુ છે.

‘અને જેણે નિંદ્રાનો નાશ કર્યો છે,...’ આહાહા...! સ્વરૂપનું ભાન થયે નિંદ્રામાં પણ તેનું ભાન રહ્યા કરે છે અને નિંદ્રાનો એણે નાશ કર્યો છે. આહાહા...! જે ચૈતન્યસત્તા હોવાપણે ભાસન થયું એ ભાસન એની નિંદ્રામાં પણ ભાસન કાયમ રહે છે. ખરેખર તો એણે નિંદ્રાનો નાશ કર્યો છે. આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા, એનું જેને ભાન છે, એણે નિંદ્રાનો નાશ (કર્યો) છે. આહાહા...! આવી ચીજ છે. ‘તે આ (શુદ્ધ આત્મા)...’ મુનિરાજ પોતે કહે છે. આ જે કહું છું તે મારા જ્ઞાનમાં જયવંત વર્તે છે. વગર જોયે જયવંત વર્તે છે એમ કહેતો નથી. એમ કહે છે. અનુભવીને કહું છું કે આ જયવંત વર્તે છે. આહાહા...! દ્રવ્ય જયવંત વર્તે છે એનો અર્થ અનુભવની પર્યાયમાં જણાય છે તે સદાય જયવંત વર્તે છે. આહાહા...! તેનો કોઈ દિ’ અભાવ નથી, એમાં કોઈ દિ’ ઊણપ અને વિકાર નથી. સદાય શુદ્ધ જ્ઞાન નિંદ્રાનો નાશ કરીને જયવંત વર્તે છે. આહાહા...!

જયવંત વર્તે છે એટલે? પર્યાયમાં તેનું ભાન થતું હોવાથી, તે જેટલો અને જેવડો છે તેટલું અને તેવડું જ એમાં જ્ઞાન અને શ્રદ્ધા થવાથી, એ જ્ઞાન અને શ્રદ્ધા એમ કહે છે કે એ તો જયવંત વર્તે છે. મારી દૃષ્ટિના વિષયમાં તરવરે છે. આહાહા...! પારિણામિકભાવે શુદ્ધ છે એમ એકલું નહિ પણ એનું ભાન થયે જયવંત વર્તે છે એમ એના જ્ઞાનમાં આવ્યું છે. આહાહા...! વસ્તુ પોતે જયવંત વર્તે છે. પર્યાયદૃષ્ટિ છોડી અને જેણે દ્રવ્યદૃષ્ટિ કરી છે તેને તો જયવંત વર્તે છે. શાશ્વત અનુભવમાં આવ્યો છે તેથી અનુભવ કહે છે કે આ જયવંત વર્તે છે. વસ્તુ આ તો કાયમ આમ ને આમ છે. આહાહા...! આવું છે. આ બહારના ઝઘડા આડે અંતરમાં જવાનો વખત મળે નહિ. એ હવે કહેશે.

ગાથા-૧૧૨

મદમાણમાયલોહવિવજ્જિયભાવો દુ ભાવસુદ્ધિ ત્તિ।

પરિકહિયં ભવ્વાણં લોયાલોયપ્પદરિસીહિં।।૧૧૨।।

મદમાનમાયાલોભવિવર્જિતભાવસ્તુ ભાવશુદ્ધિરિતિ।

પરિકથિતો ભવ્યાનાં લોકાલોકપ્રદર્શિભિઃ ॥૧૧૨॥

ભાવશુદ્ધ્યભિધાનપરમાલોચનાસ્વરૂપપ્રતિપાદનદ્વારેણ શુદ્ધનિશ્ચયાલોચનાધિકારોપ-
સંહારોપન્યાસોઽયમ્ ।

તીવ્રચારિત્રમોહોદયબલેન પુંવેદાભિધાનનોકષાયવિલાસો મદઃ । અત્ર મદશબ્દેન મદનઃ
કામપરિણામ इत्यर्थः । ચતુરસંદર્ભગર્ભીકૃતવૈદર્ભકવિત્વેન આદેયનામકર્મોદેયે સતિ
સકલજનપૂજ્યતયા, માતૃપિતૃસમ્બન્ધકુલજાતિવિશુદ્ધયા વા, શતસહસ્રકોટિભટાભિધાન-
પ્રધાનબ્રહ્મચર્યવ્રતોપાર્જિતનિરુપમબલેન ચ, દાનાદિશુભકર્મોપાર્જિતસંપદ્વૃદ્ધિવિલાસેન, અથવા
બુદ્ધિતપોવૈકુર્વણૌષધરસબલાક્ષીણર્દ્ધિભિઃ સપ્તભિર્વા, કમનીયકામિનીલોચનાનન્દેન
વપુર્લાવણ્યરસવિસરેણ વા આત્મહંકારો માનઃ । ગુપ્તપાપતો માયા । યુક્તરથલે ધનવ્યયાભાવો
લોભઃ; નિશ્ચયેન નિખિલપરિગ્રહપરિત્યાગલક્ષણનિરંજનનિજપરમાત્મતત્ત્વપરિગ્રહાત્ અન્યત્
પરમાણુમાત્રદ્રવ્યસ્વીકારો લોભઃ । એમિશ્ચતુર્ભિર્વા ભાવૈઃ પરિમુક્તઃ શુદ્ધભાવ એવ ભાવશુદ્ધિરિતિ
ભવ્યપ્રાણિનાં લોકાલોકપ્રદર્શિભિઃ પરમવીતરાગસુખામૃતપાનપરિતૃપ્તૈર્ભગવદ્ધિરભિહિત ઇતિ ।

ત્રણ લોક તેમ અલોકના દ્રષ્ટા કહે છે ભવ્યને

—મદમાનમાયાલોભવર્જિત ભાવ ભાવવિશુદ્ધિ છે. ૧૧૨.

અન્વયાર્થ :- [મદમાનમાયાલોભવિવર્જિતભાવઃ તુ] મદ (મદન), માન માયા અને લોભ
રહિત ભાવ તે [ભાવશુદ્ધિઃ] ભાવશુદ્ધિ છે [ઇતિ] એમ [ભવ્યાનામ્] ભવ્યોને
[લોકાલોકપ્રદર્શિભિઃ] લોકાલોકના દ્રષ્ટાઓએ [પરિકથિતઃ] કહ્યું છે.

ટીકા :- આ, ભાવશુદ્ધિનામક પરમ-આલોચનાના સ્વરૂપના પ્રતિપાદન દ્વારા શુદ્ધનિશ્ચય-
આલોચના અધિકારના ઉપસંહારનું કથન છે.

તીવ્ર ચારિત્રમોહના ઉદયને લીધે પુરુષવેદ નામના નોકષાયનો વિલાસ તે મદ છે. અહીં
'મદ' શબ્દનો 'મદન' એટલે કે કામપરિણામ એવો અર્થ છે. (૧) ચતુર વચનરચનાવાળા
*વૈદર્ભકવિત્વને લીધે, આદેયનામકર્મનો ઉદય હોતાં સમસ્ત જનો વડે પૂજનીયપણાથી, (૨)
માતા-પિતા સંબંધી કુળ-જાતિની વિશુદ્ધિથી, (૩) પ્રધાન બ્રહ્મચર્યવ્રત વડે ઉપાર્જિત લક્ષકોટિ
સુભટ સમાન નિરુપમ બળથી, (૪) દાનાદિ શુભ કર્મ વડે ઉપાર્જિત સંપત્તિની વૃદ્ધિના વિલાસથી,
(૫) બુદ્ધિ, તપ, વિક્રિયા, ઔષધ, રસ, બળ અને અક્ષીણ-એ સાત ઋદ્ધિઓથી, અથવા
(૬) સુંદર કામિનીઓનાં લોચનને આનંદ પમાડનારા શરીરલાવણ્યરસના વિસ્તારથી થતો જે
આત્મ-અહંકાર (આત્માનો અહંકારભાવ) તે માન છે. ગુપ્ત પાપથી માયા હોય છે. યોગ્ય

* વૈદર્ભકવિ = એક પ્રકારની સાહિત્યપ્રસિદ્ધિ સુંદર કાવ્યરચનામાં કુશળ કવિ

સ્થળે ધનવ્યયનો અભાવ તે લોભ છે; નિશ્ચયથી સમસ્ત પરિગ્રહનો પરિત્યાગ જેનું લક્ષણ (સ્વરૂપ) છે એવા નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વના પરિગ્રહથી અન્ય પરમાણુમાત્ર દ્રવ્યનો સ્વીકાર તે લોભ છે.—આ ચારેય ભાવોથી પરિમુક્ત (રહિત) શુદ્ધભાવ તે જ ભાવશુદ્ધિ છે એમ ભવ્ય જીવોને લોકાલોકદર્શી, પરમવીતરાગ સુખામૃતના પાનથી પરિતૃપ્ત અહૃતભગવંતોએ કહ્યું છે.

ગાથા-૧૧૨ ઉપર પ્રવચન

૧૧૨-ગાથા.

મદમાણમાયલોહવિવજ્જિયમાવો દુ ભાવસુદ્ધિ ત્તિ ।

પરિકહિયં ભવાણં લોયાલોયપ્પદરિસીહિં ।।૧૧૨।।

ત્રણલોકના નાથ લોકાલોકને જાણનારા, એણે આત્માને ભાવશુદ્ધિથી જોયો છે.

ટીકા :- ‘આ, ભાવશુદ્ધિનામક પરમ-આલોચનાના સ્વરૂપના...’

ત્રણ લોક તેમ અલોકના દ્રષ્ટા કહે છે ભવ્યને

—મદમાનમાયાલોભવર્જિત ભાવ ભાવવિશુદ્ધિ છે. ૧૧૨.

જેમાં ક્રોધ, માન, માયા, લોભ છે જ નહિ. એવો એ ભગવાન શુદ્ધ વર્તે છે. આહાહા...! ‘તીવ્ર ચારિત્રમોહના ઉદયને લીધે પુરુષવેદ નામના નોકષાયનો વિલાસ...’ આહાહા...! વિષયની વાસનાનો વિલાસ. પુરુષને અહીં લીધો છે પણ સ્ત્રીને પણ સ્ત્રી સંબંધી લેવો. ‘ચારિત્રમોહના ઉદયને લીધે પુરુષવેદ નામના નોકષાયનો વિલાસ તે મદ છે.’ મદ એટલે અહીં અભિમાન નહિ. મદ એટલે મદન. આહાહા...! એટલે કામવિકાર એવો અર્થ છે. જેને કામવિકાર વર્તતો નથી, જેમાં કામનો વિકાર છે જ નહિ. આહાહા...! એક વાત.

‘(૧) ચતુર વચનરચનાવાળા વૈદર્ભકવિત્વને લીધે,...’ ‘એક પ્રકારની સાહિત્યપ્રસિદ્ધિ સુંદર કાવ્યરચનામાં કુશળ કવિ...’ આહાહા...! ‘આદેયનામકર્મનો ઉદય હોતાં સમસ્ત જનો વડે પૂજનીયપણાથી,...’ કવિ તો એવી રચના કરે કે લોકો ફીદા ફીદા થાય. એ પણ એક માન છે, કહે છે. એ વસ્તુમાં નથી. આહાહા...! એના માનના કામીને એ નિર્માન ચીજ તે દષ્ટિમાં આવતી નથી. આહાહા...!

‘(૨) માતા-પિતા સંબંધી કુળ-જાતિની વિશુદ્ધિથી,...’ ઉત્તમ કુળનું ગર્વ એને હોય છે. મારી માતા ઉત્તમ કુળના, પિતા ઉત્તમ કુળના એવી વિશુદ્ધિથી જેને ગર્વ વર્તે છે. એને હાથ આવતો નથી. એને એ ચીજનો પત્તો ખાતી નથી. કેમકે એ ચીજમાં એ છે નહિ. જે એમાં નથી એ વડે કરીને ખ્યાલમાં આવતો નથી. આહાહા...!

‘(૩) પ્રધાન બ્રહ્મચર્યવ્રત વડે...’ અંદરનો પ્રધાન બ્રહ્મ આનંદ, એની રમત વડે ‘ઉપાર્જિત

લક્ષકોટિ સુભટ...' લાખ કોટિનો 'સુભટ સમાન નિરુપમ બળથી,...' બ્રહ્મચર્યના જોરથી ઉત્પન્ન થયેલું બળ... આહાહા...! એનું પણ જેને અભિમાન નથી. એ અભિમાનવાળાને તે હાથ આવતો નથી. આહાહા...! જાવજીવનું બ્રહ્મચર્ય શરીરથી નહિ પણ બ્રહ્મ એટલે આત્માઆનંદમાં ચરવાના બળથી શુભકોટિ, 'લક્ષકોટિ સુભટ...' લાખ-કરોડ સુભટથી પણ જેનું બળ બ્રહ્મચર્યને લઈને અંદર વધી ગયું છે. એના બળથી પણ તે હાથમાં આવતો નથી. એનું જેને અભિમાન વર્તે છે એને એ હાથ આવતો નથી. કેમકે એનામાં એ છે નહિ. આહાહા...! તળિયા તપાસ્યા છે. તળમાં ચૈતન્ય આવું છે, એમાં આ નથી એમ તપાસ્યું છે. એ તપાસ્યું છે એ કહે છે. લાખકોટિ સુભટ સમાન નિરુપમ બળ, એનું પણ જેને અભિમાન વર્તે, એ અભિમાન આત્મામાં નથી. આહાહા...! તેથી તેના બળ વડે ભગવાનઆત્મા જણાય એવો નથી. આહાહા...!

'(૪) દાનાદિ શુભ કર્મ વડે...' દાન, પૂજા, ભક્તિથી 'શુભ કર્મ વડે ઉપાર્જિત સંપત્તિની વૃદ્ધિના વિલાસથી,...' દાન, પૂજા, ભક્તિ આદિ કર્યા હોય, એનાથી પુણ્ય બંધાણું હોય, એ પુણ્યને લઈને સંપત્તિ વધ્યે જ જાય. વૃદ્ધિ વિલાસ થાય. એનું પણ જેને અભિમાન છે તેને એ હાથ આવે એવો નથી. આહાહા...! કેમકે એ એમાં છે નહિ. આહાહા...! 'શુભ કર્મ વડે ઉપાર્જિત સંપત્તિ...' આહાહા...! એની વૃદ્ધિ. કરોડો-અબજો રૂપિયા વધી જાય. મહિને-મહિને અબજોની પેદાશ વધી જાય. સહેજે સહેજે અબજો થઈ જાય. એનો પણ જેને ગર્વ છે, એનો પણ જેને મહિમા-મહાત્મ્ય છે એ વસ્તુમાં નથી. તેથી તેના વડે કરીને વસ્તુ હાથ આવતી નથી. આહાહા...!

'(૫) બુદ્ધિ,...' ક્ષયોપશમભાવ, એના અભિમાન વડે પણ એ હાથ આવે એવો નથી. આહાહા...! કેમકે એમાં એ છે નહિ. જેમાં નથી તેના વડે કેમ હાથ આવે? આહાહા...! એ ક્રોધ, માન, માયા લોભ વસ્તુમાં નથી. જેનામાં હોય તેના વડે જાણવામાં આવે. જેમાં જે હોય તેના વડે જાણવામાં આવે. એમાં આ નથી તેના વડે જાણવામાં આવે નહિ. આહાહા...! અહીં તો જ્યાં બે-પાંચ હજાર શ્લોક મોઢે આવડ્યા હોય, તો એને એમ થઈ જાય કે અમે જ્ઞાન કર્યું અને જ્ઞાનમાં વધ્યા છીએ. આહાહા...! એ એમાં છે જ નહિ, કહે છે. બુદ્ધિનો ક્ષયોપશમનો વિલાસ એ સ્વરૂપમાં છે જ નહિ. એનાથી આત્મા હાથ એવો નથી. આહાહા...!

'તપ,...' તપના અભિમાન. છ-છ મહિનાના અપવાસ, છ મહિને પણ રસ વિનાનો આહાર કરે. એની પણ જેને જરી વાસનાની ગંધ રહી જાય છે કે હું પણ કાંઈક તપસી (તપ કરનાર) છું, એને એ વસ્તુ હાથ આવે એવી નથી. આહાહા...! 'વિક્રિયા,...' શરીરની ક્રિયા, વિક્રિયા બનવામાં હોશિયાર હોય. શરીરની ભાત-ભાતની ક્રિયા-વિક્રિયા કરી શકે. એનું જેને અભિમાન છે. એ રહિત જીવ છે. તેથી તેના અભિમાનથી તે જણાય એવો નથી. 'ઔષધ,...' ઔષધનું બળ હોય, ઘણી આવડત હોય. ઔષધની ઘણી આવડત, એનું પણ જેને અભિમાન છે તેને જણાય એવો નથી.

મુમુક્ષુ :- એમ થયું કે ડોક્ટરોને ન જણાય.

ઉત્તર :- ડોક્ટર. ડોક્ટર-બાક્ટર છે કોણ? આત્મા જ્ઞાનાનંદ સહજ સ્વરૂપ છે, એમાં ડોક્ટરનું ભણતર ક્યાં અંદરમાં છે. એમાં એ ભણતરનું પણ જરી... આહાહા...! અભિમાન અંદર રહે, વાસનાની ગંધ રહે, એ સ્વરૂપમાં નથી. તેથી તેનાથી સ્વરૂપ જણાય એવું નથી. આહાહા...!

‘રસ,...’ રસનું બળ હોય. ગમે એવો ઊંચા રસ ખાઈ શકતો હોય, પચાવી શકતો હોય. ચક્રવર્તી હીરાની ભસ્મના રસ પચાવી શકે. આહાહા...! જેના બત્રીશ કવળનો એક કવળ છન્નું કરોડ પાયદળ પચવી શકે નહિ, એ રસને ચક્રવર્તી પચવે. આહાહા...! પણ તેને અભિમાન નથી. આ હીરાની અને માણેકની ભસ્મ ખાઈ શકું છું અને એને લઈને મને મારા શરીરમાં બળ વધે છે એવી જેને પર તરફની વાસનાની ગંધ છે એને ચૈતન્યની ગંધ આવતી નથી. આહાહા...!

અગિયાર અંગ અને નવ પૂર્વ ભણ્યો, છતાં એ આત્મા હાથ ન આવ્યો. કારણ કે એ તો પરલક્ષી જ્ઞાન છે. આહાહા...! જેને જાણવા માટે આવી વિશેષતાની કોઈ જરૂર નથી. એને જાણવા માટે તો એના રાગરહિત, ક્રોધ, માન, માયા, લોભરહિત ભાવથી તે જણાય એવો છે. આવા જેને મદ વર્તે છે... આહાહા...! એનાથી જણાય એવો નથી.

‘બળ...’ શરીરનું બળ વિશેષ હોય. આહાહા...! એનાથી પણ તે જણાય એવો નથી. શરીરનું બળ ખૂબ જોરદાર હોય. આહાહા...! ‘નેમિનાથ’ ભગવાનનું આવે છે ને? બધા સુભટો સભામાં ભેગા થયેલા. બહુ વખાણ કરવા માંડ્યા કે ‘ભીમ’ જોરદાર છે, ‘અર્જુન’ જોરદાર છે ને ફલાણા જોરદાર છે. એમાંથી એક જણો બોલ્યો કે પણ એ બધાથી ભગવાન બેઠા છે. ‘નેમિનાથ’ હજી ગૃહસ્થાશ્રમમાં હતા. એના શરીરના બળ આગળ કોઈનું બીજાનું બળ વિશેષ છે નહિ. ભગવાનને એમ કહ્યું એટલે ભગવાને નીચે પગ મૂક્યો. કૃષ્ણ એના પગને વાળવા માંડ્યા, ઉપાડવા માંડ્યા. ઉપડી ન શક્યો. પણ એ તો શરીરનું બળ છે. એ બળનું પણ જેને અભિમાન છે એને આત્મા હાથ આવે એવો નથી. કેમકે એમાં નથી.

આત્મા સ્વભાવ વડે જણાય એવો છે. અલિંગગ્રહણમાં આવે છે ને? છલ્લે બોલ. આહાહા...! પોતાના સ્વભાવથી પ્રત્યક્ષ જણાય એવો આત્મા જ્ઞાતા છે. આહાહા...! એને કોઈ આવા સાધન અને બળની જરૂર નથી. એવા સાધનમાં જેને રસ લાગ્યો હોય એ આત્માને નહિ જાણી શકે. આહાહા...! આવડતનું અભિમાન થઈ ગયું હોય, ક્ષયોપશમ જ્ઞાનમાં, જ્ઞાનમાં યાદગીરી બહુ રહેતી હોય, એનું એને અંદર અહંપણું રહેતું હોય, એનાથી આત્મા જણાય એવો નથી. આહાહા...!

‘અક્ષીણ...’ એવી એક ઋદ્ધિ થાય છે, કે એક લાડવો હોય એમાં ચક્રવર્તી છ ખંડના છન્નું કરોડ માણસ જમે તોપણ ખૂટે નહિ એવી એક અક્ષીણ ઋદ્ધિ છે. એનું પણ જેને

અભિમાન નથી. એ તો જગતની ચીજ કર્મ અને પ્રકૃતિના બધા વિકારો છે. આહાહા...! એક લાડવામાંથી છન્નું કરોડ પાયદળ જમે. એવી અક્ષીણ ઋદ્ધિ પ્રગટે છે. એ પણ આત્મામાં નથી. આહાહા...! એનામાં નથી માટે એનાથી તે જણાય એવો નથી. ‘એ સાત ઋદ્ધિઓથી,...’ જેને અભિમાન છે.

‘અથવા (૬) સુંદર કામિનીઓનાં લોચનને આનંદ પમાડનારા શરીરલાવણ્યરસના વિસ્તારથી...’ શરીર એવું રૂપાળુ અને બધા અવયવો સુંદર એવા ‘સુંદર કામિનીઓનાં લોચન...’ એવી સુંદર સ્ત્રીઓના ‘લોચનને આનંદ પમાડનારા...’ શરીરના લાવણ્યનો રસ. આહાહા...! ભગવાન જન્મે ત્યારથી એને રસ એવો હોય છે. છતાં એને અભિમાન નથી. સમકિત લઈને આવ્યા છે. આહાહા...! જેને હજાર આંખ કરીને ઇન્દ્ર જોવે. ઇન્દ્ર, જેને પુણ્યની ઋદ્ધિથી ઇન્દ્ર પદ મળ્યા, એ ભગવાનના જન્મને, શરીરને જોવે. આંખથી તૃપ્ત થતો નથી તો હજાર આંખ કરે. એવું જેનું શરીર છે એનું પણ જેને અભિમાન નથી. એ તો પરદ્રવ્ય છે. આહાહા...! એક ક્ષણમાં પલટતા વાર નથી લાગતી. આ નથી ઓલી બાઈની વાત કરી? ‘રતિભાઈ’ના દીકરાની વહુ વાત કરતી હતી, કહે છે. ‘વીંછીયા’વાળા ‘રતિભાઈ’ ‘ખસળચંદભાઈ’ના દીકરા. એના દીકરાની વહુ જુવાન. કો’ક સાથે વાત કરતી હતી. એમાં એકદમ મગજ ચડી ગયું. ચડી ગયું અને હેમરેજ થઈ ગયું. હેમરેજ થઈને દેહ છૂટી ગયો. આહાહા...! કહો, શરીરની સ્થિતિ કેવી, કેમ થાય એ કાંઈ આત્માના અધિકારની વાત નથી. આહાહા...! જુવાન શરીર હોય. ૨૫ વર્ષ, ૩૦ વર્ષની જુવાન અવસ્થા. ખાધે-પીધે બધી રીતે પૂર્ણ હોય. એના ઇન્દ્રિયના લાવણ્ય... એવી બાઈના પણ લોચનને આનંદ પમાડનાર, એવો શરીરના લાવણ્યરસ. શરીરની એવી કોમળતાનો રસ, એના વિસ્તારથી થતો અહંકાર, આત્માનો અહંકાર... આહાહા...! કસ્તુરીના ચાર લાડવા ચડાવી શકું છું, ભસ્મ ખાઈ શકું છું. છતાં મને કાંઈ થતું નથી. એવી શરીરની સ્થિતિને ‘સુંદર કામિનીઓનાં લોચનને આનંદ પમાડનારા...’ આહાહા...! એનો પણ જે અહંકાર તે માન છે. એ માનીને આત્મા હાથ આવતો નથી. આહાહા...! કેમકે એ સ્વરૂપમાં માન છે નહિ. આવી ચીજનું માન પણ સ્વરૂપમાં નથી.

ભગવાન પરમાત્મસ્વરૂપ, એના નિધાનની વાતું શું થાય? આવું જેને સુંદર શરીર હોય એનો પણ જેને અહંકાર નથી. અને હોય તો એ માન છે. આહાહા...! એમ કહેવું છે કે આવા ભાવથી તે રહિત છે. ભગવાન આવા ભાવથી રહિત છે. અને એવા ભાવના સ્પર્શથી ભગવાન જણાય એવો બિલકુલ નથી. આહાહા...! બાહ્યથી ઉદયભાવથી મરી ગયેલો છે. એ ઉદયભાવ સ્વરૂપમાં નથી. માટે જેને મરી ગયેલો છે એને હાથ આવે છે. આહાહા...! જેમાં જે નથી, તેમાંથી તે હાથ આવે એ વસ્તુ નથી. આહાહા...! પ્રભુનો સ્વભાવ શુદ્ધ છે તો સ્વભાવથી હાથ આવે. પણ આ બધી ચીજો જે વિભાવ છે, એનાથી હાથ નહિ આવે. એનાથી આત્મા નહિ જણાય. આહાહા...!

‘ગુપ્ત પાપથી માયા હોય છે.’ ગુપ્ત પાપ કરીને માયા-કપટ (કરે) એવાઓને પણ હાથ ન આવે. ‘યોગ્ય સ્થળે ધનવ્યયનો અભાવ તે લોભ છે;...’ યોગ્ય સ્થળે પૈસા જોઈએ એ ઠેકાણે વાપરવા જોઈએ, એને ઠેકાણે માનમાં વાપરે, વેશ્યામાં વાપરે, ફૂલમાં વાપરે... આહાહા..! ઓલો રાજા એક હતો ને? મોટો રાજા છે ને? એ રાજા મરી ગયો. જેના લગનના એક રાતમાં એક કરોડ ખર્ચ્યાં. પહેલી રાતના, એક રાતમાં એક કરોડ. આહાહા..! એમાં તો એને અંદર કાંઈક થતું હશે. આહાહા..! અમે કેટલા રાજા અને કેટલા... મરી ગયો. એને ઠેકાણે બીજો ગાદીએ બેઠો. આહાહા..!

અહીં કહે છે, કે ‘યોગ્ય સ્થળે ધનવ્યયનો અભાવ...’ આહાહા..! જ્યાં જોઈએ ત્યાં પૈસાનો લોભ ઘટાડે નહિ. જ્યાં જોઈએ જેને જરૂર છે એ ધર્મસ્થળમાં એ પૈસાને ખર્ચે નહિ, એ યોગ્ય સ્થાનનો ધનનો અભાવ તે લોભ છે. આહાહા..! છોકરાને પરણાવવા હોય તો પાંચ લાખ ખર્ચાં નાખે, પણ કોઈ જરૂર પડી, મંદિરની, દેવ-ગુરુની રક્ષા માટે, તો ત્યાં એ લોભ કામ કરે અને ખર્ચે નહિ, એવા જીવને આત્મા હાથ ન આવે. આહાહા..!

‘નિશ્ચયથી સમસ્ત પરિગ્રહનો પરિત્યાગ જેનું લક્ષણ...’ ખરેખર તો આ બધા પરિગ્રહ છે. આહાહા..! અહીં તો જ્યાં અબજ, બે અબજ, પાંચ અબજ રૂપિયા થઈ જાય (ત્યાં) માથુ ફરી જાય છે. ગામ ગામ કારખાના, ગામ ગામ દુકાનો. સેંકડો ગામમાં કારખાના અને સેંકડો ગામમાં દુકાનો. જ્યાં જાય ત્યાં માણસો માન આપે. પધારો શેઠ સાહેબ, પધારો શેઠ સાહેબ... આહાહા..! એનું પણ જેને અંદર અભિમાન છે એને આત્મા હાથ નહિ આવે.

મુમુક્ષુ :- પૈસા હોય અને પૈસાવાળો એમ માને છે કે હું પૈસાવાળો છું, એમાં અભિમાન ક્યાં આવ્યું?

ઉત્તર :- એ અભિમાન છે. એ પૈસાવાળો ક્યાં હતો? પૈસાવાળો છે કે આત્માવાળો છે? જ્ઞાનવાળો છે, દર્શનવાળો છે, આનંદવાળો છે. પૈસાવાળો છે? દુનિયાથી ઊંધુ છે, ભાઈ!

શાસ્ત્રના ક્ષયોપશમ જ્ઞાનના પણ આવડતના અભિમાન, જે એને રોકી રાખે ત્યાં. આહાહા..! પાંચ-પચ્ચીસ કરોડ શ્લોક આવડ્યા અને કંઈક ક્યાં, એટલે શું? અભવીને નવ પૂર્વ પણ આવડ્યું હતું, અગિયાર અંગ આવડ્યા હતા. ભવીને પણ અગિયાર અંગ ને નવ પૂર્વ અનંતવાર આવી ગયા. પરલક્ષીજ્ઞાનથી સ્વલક્ષી જ્ઞાન આ થાય, એમ છે નહિ. આહાહા..! આત્માને નિતારી નાખ્યો છે. બધાથી રહિત છે. આવા ભાવની જેમાં ગંધ નથી. એવા ભાવના જેને માન છે એને એ આત્મા અનુભવમાં નહિ આવે. આહાહા..! પાંચ-પચ્ચીસ લાખ, પચાસ લાખ ખર્ચ્યાં તો એને જાણે ઓહોહો..! ધર્મ ધુરંધર દુનિયા એને કહે અને એ (પોતે) પણ માને.

ધર્મ તો આનંદ છે. અંદર આનંદની વૃદ્ધિ થાય અને અંદર આનંદના ઉછાળા મારે. એ આ બધા વાસનાના અભાવમાં થાય, આવી વાસના હોય એને અંદર આનંદના ઉછાળા

મારે (એમ બને નહિ). એક મ્યાનમાં બે ન રહી શકે. આહાહા...! આ આલોચનાની છેલ્લી ગાથા છે. આલોચન. આત્માને જોવું. આહાહા...! એને આ કહે છે કે આવા ભાવ હોય નહિ.

‘પરિત્યાગ જેનું લક્ષણ (સ્વરૂપ) છે એવા નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વના પરિગ્રહથી...’ બેય પરિગ્રહ લીધો. આ બાજુ જેટલા પ્રકાર કીધા એ પરિગ્રહનો ત્યાગ છે. આ બાજુના આત્મામાં પરિગ્રહનું ગ્રહણ છે. આહાહા...! એક કોર રામ અને એક કોર ગામ. અભિમાનના ઘણા પ્રકાર એ ગામ. અને એક કોર પ્રભુ. આહાહા...!

‘એવા નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વના પરિગ્રહથી અન્ય પરમાણુમાત્ર...’ આહાહા...! ‘નિજ પરમાત્મતત્ત્વના પરિગ્રહથી અન્ય પરમાણુમાત્ર દ્રવ્યનો સ્વીકાર...’ એક રજકણ પણ મારો એવો સ્વીકાર. આહાહા...! એક લોભના કણનો ‘સ્વીકાર તે લોભ છે.’ આહાહા...! ‘આ ચારેય ભાવોથી...’ આવી ગયું. ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ. ‘ચારેય ભાવોથી પરિમુક્ત (રહિત) શુદ્ધભાવ...’ એવા ચાર-ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ. એક રાગના રજકણનું પણ જો અભિમાન (છે તો) એ પણ લોભ છે. આહાહા...! એવા પરિગ્રહથી રહિત. છે ને? અને ‘નિજ પરમાત્મતત્ત્વના પરિગ્રહથી અન્ય પરમાણુમાત્ર દ્રવ્યનો સ્વીકાર તે લોભ છે.’ આહાહા...! એક કોર ભગવાન પૂર્ણાનંદનો સ્વીકાર અને એક કોર આ બાજુમાં લોભના એક અંશનો પણ સ્વીકાર, એને આત્માની પ્રાપ્તિ થતી નથી. આ આલોચના છે. જીવને જોવાનો સ્વભાવ આવો છે. જીવને જોવાનો આવો સ્વભાવ છે. કે આ જે બધા પરિગ્રહના પ્રકાર કહ્યા તેનાથી રહિત છે.

એનો પોતાનો સ્વભાવ, પરમાત્મતત્ત્વ તે કોણ? ‘નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વ...’ પરમેશ્વર ભગવાન પણ નહિ. પંચ પરમેષ્ટી ને ભગવાન પણ નહિ. આહાહા...! ‘નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વના...’ પોતાના અંજનતત્ત્વના પરિગ્રહથી ‘અન્ય પરમાણુમાત્ર દ્રવ્યનો સ્વીકાર તે લોભ છે.’ આહાહા...! ‘આ ચારેય ભાવોથી પરિમુક્ત (રહિત) શુદ્ધભાવ તે જ ભાવશુદ્ધિ છે...’ આ જે અભિમાનના પ્રકાર કહ્યા, એ બધા પ્રકારથી રહિત છે તે શુદ્ધભાવ ‘તે જ ભાવશુદ્ધિ છે...’ આહાહા...! તે જ શુદ્ધભાવ અને તે જ ભાવશુદ્ધિ. ચાર પ્રકારના જે ક્રોધ-માન-માયા-લોભની વાત કરી, એનાથી રહિત શુદ્ધભાવ, એનાથી રહિત શુદ્ધભાવ, તે જ પર્યાયની ભાવશુદ્ધિ છે, ઈ પર્યાયમાં ભાવશુદ્ધિ છે. આ ભાવથી રહિત અને શુદ્ધ ચૈતન્યના ભાવની શુદ્ધિથી સહિત. એવી ભાવશુદ્ધિ (છે).

‘એમ ભવ્યજીવોને...’ આવી વાત ભવ્યજીવોને. અભવ્યને નહિ. આહાહા...! ‘લોકલોકદર્શી...’ લોક અને અલોકને દેખનારા ‘પરમવીતરાગ સુખામૃતના પાનથી પરિતૃપ્ત...’ અમૃતના સ્વાદથી પૂરા તૃપ્ત. ભગવાન તો અતીન્દ્રિય આનંદના સુખથી પરિતૃપ્ત, પૂરા તૃપ્ત, સમસ્ત પ્રકારે તૃપ્ત. પરિતૃપ્ત છે ને? પરિ-સમસ્ત પ્રકારે પૂરા તૃપ્ત છે. એવા ‘અર્હતભગવંતોએ કહ્યું છે.’

મુનિરાજ કહે છે કે હું કાંઈ કહેતો નથી. આહાહા...! અમૃતમાં પૂર્ણ તૃપ્ત પામેલા, પૂર્ણ અમૃતસ્વરૂપના અતીન્દ્રિય આનંદમાં તૃપ્ત પામેલા, એવા અહૃતભગવંતોએ આ કહ્યું છે. આહાહા...!

એક બાજુ ભાવશુદ્ધિનો ભાવ શુદ્ધભાવ અને એક બાજુ આ અભાવ, અશુદ્ધ ભાવ, એનાથી તે પ્રભુ રહિત છે. એમ શ્રી ભગવાન અનંતસુખથી તૃપ્ત થયેલા પ્રભુ, એમણે આ કહ્યું છે. કહેતી વખતે તો ભગવાન નહોતા. ટીકા કરતી વખતે ભગવાન નહોતા. પણ જેના હૃદયમાં ભગવાન ભાસ્યો છે, એના હૃદયમાં ભગવાન સદાય ભાસે જ છે. આહાહા...! એ ભગવાન એના હૃદયમાં વસે જ છે. એવા અહૃતભગવંતોએ આ કહ્યું છે. આહાહા...! ભાવશુદ્ધિથી જે ભાવશુદ્ધિથી ભાવશુદ્ધિ થાય. ભાવશુદ્ધિથી ભાવશુદ્ધિ થાય. આ જે અશુદ્ધ ભાવ કીધા, એનાથી તે ભાવશુદ્ધિ થાય નહિ. આહાહા...! આકરું કામ.

એક કોર નિર્ભંગાનંદ પ્રભુ પૂર્ણ અને એક બાજુ આ બધા સંસારના વિલાસની વૃત્તિઓની વિસ્મયતા, ચમત્કાર, વિશેષતા, અધિકતા, સ્વભાવથી કાંઈક (અધિક) ભાસે એને આત્માનો પત્તો ખાય નહિ. એમ ભગવાને કહ્યું છે. આહાહા...! ઉદયથી મરી ગયા છે એને હાથ આવે એમ છે એમ કહે છે. આહાહા...! ઉદયભાવથી, અશુદ્ધભાવથી તો અશુદ્ધભાવ ઉત્પન્ન થાય. એને મારી નાખ્યો છે એવા ભાવશુદ્ધિથી, શુદ્ધભાવથી તે જ ભાવશુદ્ધિ થાય છે. આહાહા...! શબ્દો થોડા છે, ભાવ ઘણા છે. એક કોર ભગવાન પૂર્ણ શુદ્ધ, એને પૂર્ણ જે અશુદ્ધતાનો અંશ છે, કાંઈક પણ ક્યાંક ગર્વ છે, ક્ષયોપશમ જ્ઞાનની પણ આવડતની બીજા કરતા મને અધિકતા છે, એને પણ તે ભાવશુદ્ધિ નથી. તેથી શુદ્ધભાવ નથી. ભાવશુદ્ધિ નથી તેથી શુદ્ધભાવ નથી. આહાહા...! છે?

‘[હવે આ પરમ-આલોચના અદિકારની છેલ્લી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્રી પદ્મપ્રભમલધારિદેવ નવ શ્લોક કહે છે :]’

શ્લોક-૧૭૧

(માલિની)

અથ જિનપતિમાર્ગાલોચનાભેદજાલં
પરિહૃતપરમાવો ભવ્યલોકઃ સમન્તાત્ ।
તદખિમવલોક્ય સ્વસ્વરૂપં ચ બદ્ધવા
સ ભવતિ પરમશ્રીકામિનીકામરૂપઃ ॥૧૭૧॥

[શ્લોકાર્થ :-] જે ભવ્ય લોક (ભવ્યજનસમૂહ) જિનપતિના માર્ગમાં કહેલ સમસ્ત આલોચનાની ભેદજાળને અવલોકીને તથા નિજ સ્વરૂપને જાણીને સર્વ તરફથી પરભાવને છોડે છે, તે પરમશ્રીરૂપી કામિનીનો વલ્લભ થાય છે (અર્થાત્ મુક્તિસુંદરીનો પતિ થાય છે). ૧૭૧.

શ્લોક-૧૭૧ ઉપર પ્રવચન

લ્યો. પહેલામાં પણ નવ (શ્લોક) આવ્યા હતા.

અથ જિનપતિમાર્ગાલોચનાભેદજાલં
પરિહૃતપરમાવો ભવ્યલોકઃ સમન્તાત્ ।
તદખિમવલોક્ય સ્વસ્વરૂપં ચ બદ્ધવા
સ ભવતિ પરમશ્રીકામિનીકામરૂપઃ ॥૧૭૧॥

શ્લોકાર્થ :- ‘જે ભવ્યલોક (ભવ્યસમૂહ)...’ એક વચન તે લીધું. ‘ભવ્ય લોક (ભવ્યજનસમૂહ)...’ લાયકપ્રાણીનો સમૂહ. આહાહા...! ‘જિનપતિના માર્ગમાં કહેલ...’ વીતરાગના માર્ગમાં કહેલ ‘સમસ્ત આલોચનાની ભેદજાળને અવલોકીને...’ એ પણ ભેદજાળ છે એને જાણીને. નિજ સ્વરૂપને જાણીને, એ આલોચના તરફથી ખસી જઈને જોવું. એકલા નિજ સ્વરૂપને અવલોકીને ‘સર્વ તરફથી પરભાવને છોડે છે,...’ સર્વ તરફથી એકલો પરભાવ, શુદ્ધભાવ, પરમસ્વરૂપ, અમૃતસ્વરૂપ, અમૃતનો સાગર, સર્વ તરફથી પરભાવને છોડે છે, પણ નિજ સ્વરૂપને જાણીને. એમ કીધું ને? ‘નિજસ્વરૂપને જાણીને સર્વ તરફથી પરભાવને છોડે છે,...’ આહાહા...! સર્વ તરફથી નિજ સ્વરૂપને જાણીને, સર્વ તરફથી પરભાવને છોડે છે. આહાહા...!

‘તે પરમશ્રીરૂપી કામિનીનો વલ્લભ થાય છે.’ તે પરમશ્રી એટલે કેવળજ્ઞાનરૂપી લક્ષ્મી, પરમશ્રી-કેવળજ્ઞાનરૂપી લક્ષ્મી, કામિની. કેવળજ્ઞાનરૂપી કામિનીનો વલ્લભ થાય છે. એટલે કે એને કેવળજ્ઞાન પ્રગટ થાય છે. આહાહા...! સુંદર લાવણ્યથી સુંદર સ્ત્રીના લોચનને સુખ ઉપજાવનાર કરતાં આ ‘પરમશ્રીરૂપી કામિનીનો વલ્લભ થાય છે...’ આહાહા...! ‘(અર્થાત્ મુક્તિસુંદરીનો પતિ થાય છે).’ આહાહા...! આત્માના પવિત્ર સ્વભાવ સિવાય કોઈ પણ અંશ ભાવના અભિમાનથી, અહંકારથી, ગર્વથી, અધિકપણે ચાર ભાવમાં કોઈ ભાવ ક્રોધ, માન, માયા, લોભને અધિકપણે જાણતા સ્વરૂપનું અધિકપણું હાથ નથી આવતું. આહાહા...! ‘સર્વ તરફથી પરભાવને છોડે છે, તે પરમશ્રીરૂપી કામિનીનો વલ્લભ થાય છે (અર્થાત્ મુક્તિસુંદરીનો પતિ થાય છે).’ આહાહા...!

* નિયત = નિશ્ચિત; દઢ; લીન; પરાયણ [આચરણ શુદ્ધ આત્મતત્ત્વને આશ્રિત હોય છે.]

શ્લોક-૧૭૨

(વસંતતિલકા)

આલોચના સતતશુદ્ધનયાત્મિકા યા
 નિર્મુક્તિમાર્ગફલદા યમિનામજસ્રમ્ ।
 શુદ્ધાત્મતત્ત્વનિયતાચરણાનુરૂપા
 સ્યાત્સંયતસ્ય મમ સા કિલ કામધેનુઃ ॥૧૭૨॥

[શ્લોકાર્થ :-] સંયમીઓને સદા મોક્ષમાર્ગનું ફળ દેનારી તથા શુદ્ધ આત્મતત્ત્વમાં નિયત આચરણને અનુરૂપ એવી જે નિરંતર શુદ્ધનયાત્મક આલોચના તે મને સંયમીને ખરેખર કામધેનુરૂપ હો. ૧૭૨.

શ્લોક-૧૭૨ ઉપર પ્રવચન

૧૭૨.

આલોચના સતતશુદ્ધનયાત્મિકા યા
 નિર્મુક્તિમાર્ગફલદા યમિનામજસ્રમ્ ।
 શુદ્ધાત્મતત્ત્વનિયતાચરણાનુરૂપા
 સ્યાત્સંયતસ્ય મમ સા કિલ કામધેનુઃ ॥૧૭૨॥

શ્લોકાર્થ :- આહાહા...! 'સંયમીઓને...' આત્મજ્ઞાન સહિત જેને સંયમ પ્રગટ્યો છે. આહાહા...! સ્વરૂપમાં જેની જમવટ જામી છે. આનંદનો નાથ ધ્રુવસ્વરૂપ ભગવાન, જેમાં જેની લીનતા તલ્લીનતા થઈ છે, એવા 'સંયમીઓને સદા મોક્ષમાર્ગનું ફળ દેનારી...' સદા મોક્ષમાર્ગનું ફળ દેનારી. આહાહા...! 'શુદ્ધ આત્મતત્ત્વમાં નિયત આચરણને અનુરૂપ...' આહાહા...! નહિતર તો આત્મા મોક્ષમાર્ગને અને મોક્ષ પામે એ પણ પર્યાયદષ્ટિથી કથન (છે). મોક્ષમાર્ગથી મોક્ષ, અહીં એ ન લેતા મોક્ષમાર્ગનું 'સદા મોક્ષમાર્ગનું ફળ દેનારી તથા શુદ્ધ આત્મતત્ત્વમાં નિયત આચરણ...' એમ લીધું. ત્રિકાળી ન લીધું. ત્રિકાળીનું આચરણ જે છે- આહાહા...! પર્યાય.

'સંયમીઓને સદા મોક્ષમાર્ગનું ફળ દેનારી તથા શુદ્ધ આત્મતત્ત્વમાં નિયત આચરણ...' 'દઢ; લીન; પરાયણ [આચરણ શુદ્ધ આત્મતત્ત્વને આશ્રિત હોય છે.]' એ મુનિપણું, એ સંયમ.

શુદ્ધ આત્મા જે પુણ્ય-પાપના વિકલ્પ અને ચાર કષાયથી રહિત છે એવો આત્મા, એમાં જે લીન છે... આહાહા...! એ સંયમી મુનિ છે. એ ‘શુદ્ધ આત્મતત્ત્વમાં નિયત આચરણને અનુરૂપ એવી જે નિરંતર શુદ્ધનયાત્મક આલોચના...’ પર્યાયને શુદ્ધનય કીધી. ‘શુદ્ધનયાત્મક આલોચના તે મને સંયમીને ખરેખર કામધેનુરૂપ હો.’ આહાહા...! ૧૪મી ગાથામાં કહ્યું છે ને? શુદ્ધનય કહો, આત્મા કહો, અનુભૂતિ કહો. નહિતર શુદ્ધનય તો ત્રિકાળ છે. ‘બુદ્ધ્યો દેસિદો દુ સુદ્ધણઓ’ ભૂતાર્થ જે ત્રિકાળ છે તે શુદ્ધનય છે. પણ ત્રિકાળને આશ્રયે પ્રગટેલી દશાને પણ અહીંયાં શુદ્ધનય કહેવામાં આવે છે. આહાહા...!

‘નિયત આચરણ...’ ‘દઢ; લીન; પરાયણ [આચરણ શુદ્ધ આત્મતત્ત્વને આશ્રિત હોય છે.]’ આત્માને અનુરૂપ એવી નિરંતર... આહાહા...! નિરંતર-એક સમયનું અંતર પડ્યા વિના. આહાહા...! મુનિઓને અંદર નિરંતર સંયમ વર્તે છે. તે આત્માને અનુરૂપ આચરણ છે. રાગાદિનું આચરણ એ પ્રતિકૂળ છે. આ અનુરૂપ આચરણ ‘અનુરૂપ એવી જે નિરંતર શુદ્ધનયાત્મક આલોચના...’ શુદ્ધનય સ્વરૂપ આલોચના-પર્યાય, તે... મુનિરાજ કહે છે. આહાહા...! ‘તે મને સંયમીને ખરેખર કામધેનુરૂપ હો.’ જ્યારે જોઈએ ત્યારે કામધેનુ ગાય દૂધ આપે. એમ નિરંતર મારા આત્મા તરફ વલણ છે તો જોઈએ ત્યારે આનંદ આવે છે. આનંદનો અંતર પડતો નથી. આહાહા...! કામધેનુ ગાય જોવે ત્યારે દૂધ આપે. તમારે ‘વઢવાણ’ હતી ને? ‘ચુનીભાઈ’ ‘દાદભા’ આહાહા...!

આ કામધેનુ આત્મા. આત્માથી પણ આલોચનાવાળી શુદ્ધનય. ‘શુદ્ધનયાત્મક આલોચના તે મને...’ આહાહા...! પંચમઆરાના સાધુ નવસો વર્ષ પહેલા થઈ ગયા છે એ પોતે કહે છે. આહાહા...! પોતાને ખબર પડે છે. અત્યારે એમ કહે છે કે નિશ્ચય સમકિતની ખબર ન પડે માટે વ્યવહાર સમકિત રાખો. અત્યારે એમ કહે છે. અહીં કહે છે કે એવી ‘આલોચના તે મને સંયમીને ખરેખર કામધેનુરૂપ...’ છે. સમયે સમયે આનંદની પ્રાપ્તિ. કામધેનુ ગાય દરેક સમયે દૂધ આપે એમ ભગવાનઆત્મા દરેક સમયે આનંદ આપે છે. આહાહા...! તેના તરફના વલણના તદ્દઅનુરૂપ આચરણથી, આત્માને અનુકૂળ-અનુરૂપ આચરણથી સમયે સમયે મને સંયમીને આનંદ મળે છે. આહાહા...! આ કામધેનુરૂપ હો. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)